

Alp 2164
Larch.

LIETUVOS
NACIONALINIS
M. M. STASIS
B. M. STASIS

mokslas • menas • literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1982
SAUSIO MĖN. 16 D. / JANUARY 16, 1982
PART TWO — NR. 13 (3)

Šiame numeryje;

Tarp Dievo ir artimo meilės.
Priešiškumo ir meilės painiavos Cinzo romane.
Psichologija Mokslo ir Kūrybos simpoziume.
Lietuvai surado kometa.
Viktoras Petravičius vėl amerikiečių kultūrinuos puslapiuos.
50 metų be dail. Kajetono Skleriaus.
Dar šis tas apie Kajetoną Sklerių.
Prieš metus mirė Elena Sklerienė.
Rimos Puniskaitės eilėraštis.
Simpoziumo paskaitos apie Ribbentropo Molotovo aktą ir Lietuvos pilietybę.
1982 metų dailės sukaitysi ir sukaityvininkai.
Liaudies meno pėdomis.
Nauji leidiniai.

Kertinė Parastė

Tarp Dievo ir artimo meilės

Sventajame Rašte skaitome ir "sekmadienio evangelijoje" girdime Jėzaus išreiktą didįjį įsakymą: mylėti Dievą ir artimą. Abu šie įsakymai uždėda mums pagrindines reikšmes pareigas, kurias lengva pasakyti, bet nelengva įgyvendinti. Sustokime trumpai ir prie vienos ir prie kitos.

Pirmiausia, ar svarbu yra mylėti Dievą? Daugelis pragmatiskai nusiteikusių asmenų sakys, kad tai nėra įmanoma. Dievo aš nematau. Jo aš net aptarti neįstengiu, kaip aš galiu jį mylėti? Priekaištai yra rimti. Su juo skaitėsi net apaštalas Jonas, iš jo padarydamas argumentą, kalbantį už artimo meilę. Jis sakė: kaip tu mylėsi Dievą, kurio nematai, jei tu nemylai artimo, kurį matai?

Nepaisant šio uždavinio sunkumo, tačiau vis dėlto aukščiausia žmogaus pareiga yra — Dievą mylėti jam prieinamu būdu. Nors tiesioginio, jausminio, priėjimo prie Dievo neturime, tačiau neigiamo pobūdžio paskatinimą turime. Mat visos kitos meilės žmogaus galutinai nepatenkina.

Šia proga turime susimąstyti prie vieno iš sunkiausių mūsų kultūros žmogui dalykų. Turime išmokyti tikėti Dievo apreiškimu. Anuo Apšvietos laikų Vakarų kultūros žmogui buvo sugrąžinta galimybė pasitikėti kitu žmogumi, savimi ir tuo pačiu Dievo apreiškimu. Mums buvo įpiršta mintis, kad kiekviena tiesa turi būti patvirtinta vad. griežtųjų mokslų metodu. Šiuo galvojimu yra susiaurintas humanizmas. Šituo keliu moderniai visuomenė atėjo pažiūra, kad žmogus neturi santykio su Dievu, jis pats yra atsiradęs kaip nors savaime ir dėl to meilės pareigos Dievui jis neturi.

Mes nenorime pasakyti, kad Dievo pažinimas kam nors iš mūsų yra be sunkumų ir kad tikintieji yra techniškai geresnėje pažinimo atžvilgyje būklėje, negu abejojantys. Ir vieniems ir kitiems Dievas yra pilnas paslapties uždavinys. Tikintieji nuo netikintųjų skiriasi galbūt tik tuo, kad jie šiuo uždaviniu užsiima, jo nevengia, net jį brangina, kaip

paties savęs gyvenimo šaltinį. Dabar pereikime prie artimo meilės įsakymo. Sakysite, kad čia yra lengvas dalykas. Tiesa, kad šis uždavinys yra lengvesnis, tačiau nesakykite, kad jis yra paprastas. Einant Kristaus mokslu, artimas yra ir tas žmogus, kuris man jausmiškai yra svetimas. Ir dėl to, jeigu mes artimo meilės uždavinį imame rimtai, jis išvirsta į meilę draugų, priešų, svetimų, nesimpatingųjų, atsilikusių žmonių. Kas gali sakyti, kad tai yra lengvas uždavinys.

Ir taip matome, kad ne tik Dievo meilė išveda mus anapus jausminio išgyvenimo ribų, bet artimo meilė savo pilnumo yra ne tas pat, kas vakarone savo artimųjų tarpe. Tiek vienas, tiek kitas šių įsakymų, jausmiškai žiūrint, plėšo mūsų siaurumą, skatinamas mus plėstis, plėstis be ribų. Šie abu įsakymai pastato mus prieš žmogišką natūralią aplinką sprogdinančius uždavinius. Reikalavimas mylėti Dievą, verčia mus susitelkti prie visos būties asmeninės pradžios, su ja išsilygiuoti, kitaip tariant, Dievą mylėti. Artimo meilės įsakymas sprogdina mūsų aplinkos, santykių, visuomeninių tvorų, kultūrinių skirtumų uždaramas ir skatina stengtis save suvokti ne kuo mažiau, negu žmonijos mylėtoju.

Šitokią meilę atrodo turi amerikiečių poetas Walt Whitman (1819-1892) savo eilėraščių skaitytojui. Jis jam sako:

Kas tu bebūtum, aš dedu savo ranką ant tavo peties, tu esi mano poezija...

Aš ieškau tavęs, kur niekas tavęs neieškojo. Tyluma, darbo stalas, tuščia kalba, naktis, kasdienė rutina, jeigu tie dalykai tave ir paslepia nuo kitų, net nuo tavęs paties, bet jie nepaslepia tave nuo manęs...

Netinkamas drabužis, iškrypusi laikysena, girtybė, pavydas, per ankstyba mirtis, į tuos visus dalykus aš nekreipiu dėmesio...

Niekame kitame nėra tiek dorumo, tiek grožio, kiek jo yra tavyje.

Šis poetas savo labai plačia

Priešiškumo ir meilės painiavos

PR. VISVYDAS

Eduardas Cinzas, MONA. Romanas. Išeido Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas 1981 m. Chicagoje. Tiražas — 1000 egz. Aplankas — Petro Mikalajūno. Spaudė M. Morkūno spaustuve Chicagoje. Knyga kietais viršeliais, 208 psl., kaina — 8 dol., gaudama ir "Drauge", su persiuntimu — 8 dol. 95 centai.

Nūdien lietuvių rašytoje prozininkui Eduardui Cinzui sekasi geriau, negu bet kuriam kitam lietuvių rašytojui. Gyvendamas Belgijoje, E. Cinzas pasirodė su savo raštais ir Lietuvoje, ir išėjimoje. 1981 m. Vilniaus "Vaga" išleido jo apsakymų rinkinį "Spastai" (šie rašiniai anksčiau buvo atspausdinti išėjimų periodikoje). Taip pat 1981 m. Chicagoje Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas išleido jo romaną "Mona".

Be abejo, E. Cinzas sėkmę leidklose visų pirma remiasi jo rašytojišku talentu. Jis pasakoja idomiai. Kita sėkmės priežastis — tai jo politinė "švara", kitais žodžiais, mokėjimas tylėti apie tuos, kurie kritikos netoleruoja. Jis niekur viešai nėra neigiamai pasirašęs apie bolševikų okupaciją. Anaipol, nurykęs viešnagėn į Lietuvą ir pagyręs tenykštę kultūrinę būklę, jis lengvai laimi galimybę gal dar vieno veikalo išleidyti.

Neseniai, trečią kartą lankydamasis Lietuvoje, E. Cinzas šnekučiuavosi su "Vagos" redaktore Vanda Satkuviene. Pokalbis atspausdintas "Lit. ir meno" spalio 17 d. numeryje. Čia rašytojas atskleidė savo kūrybinio darbo paslaptis. Kokiu būdu jis pasiekia tokio autentiškumo, meninio įžvalgumo? "Savo kūryboje ir gyvenime aš visada esu atsiskūjęs į žmogų. Turiu tokią maniją — stebėti žmones. Nueinu į kavinę, atsiedu terasoje ir žiūriu: pro šalį eina žmonės". Stebėdamas įsivaizduoja pra-

meile savo skaitytojui gali mums būti artimo meilės pavyzdžiu.

V. Bgd.

eivių gyvenimus. Analizuoja, gilinasi. "Žmogaus psichologinė drama — mano silpnė". Žmones pažinti padeda literatūra, kino filmai, o ypač laikraščio kronikos. "Nuostabus dalykas — laikraščių kronikos! Išspausdinta 10-15 eilučių, o už jų slypi didžiuliai gyvenimai, skaudžios problemos".

Suprantam, ne visų leidinių kronikos jam gali būti naudingos ar įkvepiančios. Kaip minėjome, E. Cinzas raštuose nėra nė lašelio to sopulio, kuris pastoviai sūvja išėjimo spaudoje spausdinamose Lietuvos pagrindinio kronikose. Priešpaudus sukeltos problemos autoriaus neįaudina. Gal ir gerai, kad neįaudina, nes tokiu būdu E. Cinzas gali giliau įsižiūrėti į Belgijos provincijų gyvenimą. Sielotis jų likimais. Narplioti regimų žmonių psichiką. Žodžiu, būti kuo arčiau aprašomos tikrovės, išgauti kuo gyvesnį būties problemų skambesį. Atrodytų, jo raštai turėtų nesukelti galvos skausmų tarybiniais cenzoriams. O vis dėlto (!) — romanas "Raudonojo arklio vasara" nebuvo leistas Lietuvoje, nes siužetą yra detalų, "kenksmingų" tarybinei etikai. Netiko ir "Mona", nes čia pagrindinė veikėja (sudėtingo būdo, laisvai mąstanti mergina) gyvenimo priešybių sukrėsta ieško paguodos pas seną kunigą.

Spėju, kad E. Cinzas aname pokalbyje su "Vagos" redaktore gal turėjo mintį idealo gynybos varžtus sovietų Lietuvoje. Į paskutinį klausimą apie įspūdžius, išsivežamus iš gimtojo krašto jis, tarp kitko, pabaigoje atakė: ".....džiaugiuosi, kad savo knyga ("Spastai" — m.p.) iliejau bent lašelį į gero lietuviško vyno statinę". Tik kuklų lašelį? Po ilgos atrankos ir partietiški malonės. Įsiliejo ne visa savo kūrybos srovė, bet tik distiliuotu lašeliu.

Zvilgterėkime į naują romaną. Pavadinimas "Mona" sugalvotas, jau spausdinant Amerikoje. Pirmykštis pavadinimas "Trys liūdesio dienos", nors ir nuskamba pesi-

Kajetonas Sklerius (1876—1932)

Žmonos portretas (1914)

mistiškai, vis dėlto atitinka knygos struktūrą. Romanas sudėtas iš trijų dalių — trijų dienų. Siužetas išplaukia iš ankstyvesnio romano "Raudonojo arklio vasara" įvykių. Tai lyg ir pirmosios knygos tęsinys, visapusiškai aiškus tik su ana knyga susipažinus. Ypač pradžia sunkiai įkandama, nežinant kas yra toji Mona. Ji čia sugrįžta į tėviškę atostogauti po trejų metų nebuvimo. Pati stebi ir pasakoja savo įspūdžius ir dažniau prisiminimų pluoštais atgaivina praeitį, parodo savo ir kitų vidines savybes. Tai retas užmojis lietuvių vyrų prozoje — išmintingos, jautrios merginos visokeriopas atsiskleidimas. Reikia stebėtis, kaip vykusiai ją perprato autorius. Kai kam atrods, kad Monos samprotavimai vietomis prašoka jos gležnų 21-rių metų amželi. Tačiau jos emocinė įtampa, jos problemos esmė — priešiško kumo ir meilės sandūra yra įtikinančiai pavaizduota.

Su šia knyga autorius siekia atrasti tuos mazgus, kurie taip ir liko nublokšti "Raudonojo arklio vasarai" pražūsus. Ir dabar regime raiškų Ardėnų gamtovaizdį, jo reljefiskus gyventojus, pragmatiską tėvą Lefontą, jo šeima, Monos prisiminimuose — nuostabų dak-

tarą Roką, asketišką altruistą gydytoją Dogenį, dar tebenešantį nuomario ligos įspaudus. Yra ir nauji veidai su skirtingai įdomiais gyvenimais. Būtent, kelios pensiono Lokio kalvos slaugės, su kuriomis dirba Mona. Aistringai įsimylėjusi Laputė. Jautri mistikė Žosetė. Filosofiška, sąmojinga pasakotoja Fina. Šioji supažindina Moną su savo meilužiu, moderniu dailininku Ritmanu. Ritmano dailė — į stulbinančias alegorijas pasinėšusiam siurrealizmui — E. Cinzas nepagaili švelnios satyros. Vis tiek Ritmanas išlieka meilės trokštantis individas, nesuniokintas žmogus. Smėkščioja romane ir tas Dogenio operuotas Satyras — savotiškas Dostojevskio Smerdiakovo atšvaitas. Žudikiškas Satyro kerštas atneša fabulą atomazgą, tiksliau — nuskaidrina Dogenio ir Monos meilę.

E. Cinzas meistriškai išryškina herojų nuotaikas. Keliais taikliais sakiniais prasiakvėbia ir žmogaus vidų. Štai Monos susitikimas su tėvu Lefontu po trejų nesimatymo metų. "Mūsų žvilgsniai susitiko ir atsiskyrė. Ne, jis nenukreipė žvilgsnio: aš užsimerkiau. Lefontas banga užtelėjo į veidą ir užliejo krūtine. Aš sugniaužiau staiga sugrūbusias rankas, prikandau drebančią lūpą". Šiuos sakinius skaitai ir jauti, kad psichinė siena skiria jautriąją Moną nuo tvirtavalo tėvo, nuolat inkinusio ir savo laimės reikalus. Ji niekad iš jo nebuvo patyrusi švelnumo, nors jo labai troško. Tėvo meilės stoka pakirto Monos būdo šaknis, įskiepijo priešiskumą vyrams. Juo labiau, kad prieš trejus metus Dogenis, sirgęs nuomariu, buvo priverstas palikti. Ji nežinojo priežasties. Liko tik kartėlis — dar vienas smūgis jos sielai. Jei šiaip gyvenimą Mona žiūri gan blaiviomis, išmintingomis akimis, tai meilės painiavose ji yra visiškai pasimetusi. Su abejojimu, vyro mylėti neįmanoma. Neaptykanta gimdo abipusis nežinojimas, užsislendimas savo kančios vienu.

Kaip tik E. Cinzui ir rūpi pabrėžti psicho-sociologinę tiesą, kad dvasinė įtampa, priešiskumas, nepasitikėjimas dažniausiai kyla dėl nesugebėjimo ar nenoro pažinti kito žmogaus vidinę tikrovę. Baisūs, kai žmonės, su kuriais norima bendrauti, egzistuoja tik kaip paslaptiniai profiliai. Monos klaidingai supranta ir savo tėvą, ir mylimą Dogenį. Jos įsitikinimų, jausmų bei patirties pasaulis todėl yra liūdnas ir labai painus. Lemtingu metu ji vienok išdrįsta ieškoti kitų pagalbos, klausti patarimo, išsiaiškinti. Tai geras posūkis. Autorius tuo išlaiko Moną taurioje aukštybėje. Jausmai jos neprazudo. Išminties žodis ją sutvirtina. Skaitytojai pastebės, kad romane patariantysis, paguodžiančios išminties yra tikrai daug. Dažnas vokiečiųas skuba su aforistiniu sakiniu.

E. Cinzas neskirsto veikėjų į teigiamus ir neigiamus. Palieka skaitytojams spręsti. Žinoma, siužeto dalyviai egzistuoja su įvairiomis silpnybėmis ar dvasinėmis galiomis, kaip ir esti gyvenime. Jų psichinėse dramose — klesti liūdesys, tačiau jo fone bet kokia sąmojinga situacija, pašaipė ir juokas nuskaidrina viską.

"Monoje" ypatingas vaidmuo tenka intelekto atstovams. Siekiami sukurti sądora priešingybių bei nelygybių arenoje, protingi ar išimtinai žmonės įsipareigoja padėti tiems, kurie kenčia nuo įvairių smūgių. Taip elgiasi vienintelis lietuvis Dogenis, sekdamas senuoju provincijos gydytoju, žmones mylėjusiu Roksu. Taip daro ir Mona, pro pirštus žiūredama į tėvą jai skiriamą turtą, svajodama apie utopinį laimės miestelį. Toks yra ir susenęs, ligotas kapelionas Ledinas, savo negalioje vis tiek žinąs, kaip paguosti jauną, paklydusį žmogų. Toks dalinai yra ir Monos tėvas, savitai stumias šeimos reikalus į priekį. Atseit, vyresnioji patyrisi karta padeda jaunesniesiems, o šie savo entuziazmu ir gabumais džiugina senesniusius. Tokia yra idealioji žmonių santykių formulė, deja, neišvengiamai surizgusi su meilo, neapykantos, ironijos atvejais. E. Cinzo humanizmas nėra nei sentimentalus, nei triukšmingai įkyrus, juo labiau tolimas vienašališkai ideologijai. Šiuo romanu ir kitomis knygomis, meniškai įkūnydamas spalvingus charakterius, žmonių galvosena įsineša daugiau supratimo ir atlaidumo.

Veikalą perskaitęs, pasijunti išmintingėsi. Gaila, kad lietuvių kalbos vartosenos svarumu ši grožinė knyga didžiuliais negali. Autoriui, gyvenančiam Briuselyje tarp kitataučių, nelengva kalbiškai viską išlyginti. Man regis, knygos leidėjai ir spaustuvininkai galėjo atidžiau peržiūrėti tekstą. O dabar rašoma "turbūt" ir "tur būt"; "Trejus metus" (= trejus); "bonka" (= butelis); "senai atsiskak" (= seniai); "laiskanės" (= laiskanės); "Lygsvara" (= pusiausvyra); "plovklos baseinas" (krauklė). Pasitaiko nukrypimų ir linksnių vartosenoje. Gero, atidus kalbininko peržiūrėjimas prieš spausdinant būtų praveręs. Šiaip, stilistiniu požiūriu, "Monos" kalba yra aiški, sklandi ir meniškai įtaigi. Įtaigi savo paprastumu. Skaitytojas, perskaitęs "Raudonojo arklio vasarą", neturės keblumo su jokia "Monos" pastraipa. Visi aforizmai natūraliai išplaukia iš pokalbio lūpų.

Kajetonas Sklerius (1876—1932)

Parke (1914)

Psichologija Mokslo ir Kūrybos simpoziume

Turint prieš akis IV Mokslo ir Kūrybos simpoziumo tikslus, psichologijos sekcijoje buvo bandoma parodyti, koks yra lietuvių psichologų įnašas į mokslo lobyną. Ši sekcija turėjo dvi sesijas. Abiejose vadovavo dr. Kęstutis Trimakas, dirbąs Hines veteranų ligoninėje ir Lojolos universitete, Chicagoje. Pranešimai buvo padalinoti į dvi sesijas: ketvirtadienio sesijos pranešimai buvo išimtinai apie išsivysčiusius reiškinius; šeštadienį — vyraavo bendrieji psichologiniai klausimai.

Pirmoji sesija vyko ketvirtadienį, lapkričio 27 d. Pirmąjį pranešimą skaitė dr. Rimantas Petrauskas, Ontario vaikų centro galvos sužalojimų programos koordinatorių iš Toronto. Jo pranešimo tema — „Lietuvių jaunimo padėtis išsivysčiusiose šalyse: analizė keturių studijinių anketų, nuo 1956 iki 1979 m.“. Buvo palyginti 1956, 1960 m. JAV-į ir 1972 bei 1979 m. pasaulio lietuvių išsivysčiusiose šalyse jaunimo anketų duomenys. Tame laikotarpyje jaunimo dalyvavimas jaunimo organizacijų veikloje nesumažėjo, tačiau sumažėjo dalyvavimas bendrinuose lietuvių parengimuose, organizacijų valdybose, sumažėjo jaunimo piniginių aukos, lietuvių kalbos vartojimas, lietuviškų knygų skaitymas, sugebėjimas lietuviškai rašyti, vedybinio partnerio tautybės svarba, lietuvių draugų turėjimas, noras grįžti į Lietuvą (jei laisva). Lietuvių kiek geriau išsilaikė JAV-se, kiek silpniau Kanadoje, Europoje (Vokietijoje), Australijoje, o prasčiausiai — Pietų Amerikoje. Diskusijose buvo keliamas reikalas pažinti ne tik tuos, kurie anketais atsiliepia (ir tuo pačiu mažiau arba iš viso jaunimo veikloje nedalyvauja).

Antrąjį pranešimą skaitė dr. Algis Norvilas, Xavier kolegijos Chicagoje profesorius. Jo tema: „Kaip pasirenkama vartoti viena kalba vietoj kitos“. Šioje fenomenologinėje studijoje jis apklausinėjo aštuonis anglų ir lietuvių kalbas vartojančius studentus. Jų kalbos pasirinkimo skerspjūvyje išryškėjo, jog anglų kalba yra branduolio arba kasdienos kalba, kuri yra vartojama su bendraamžiais. O lietuvių kalba yra pakraščio arba progos kalba, naudojama, kalbant su vyresniaisiais ir kitais iš pareigos, arba kalbant su jaunesniais, vadovaujantis kalbos išlaikymo mintimi. Jos vartoseną — apeiginę, arba naudojama kaip efekto ar nuslėpimo priemonė. Abiejų kalbų peryvenimas — skirtingas. Vartosenos atžvilgiu anglų kalba sklandi, išraiški; lietuvių kalba — trūkstojanti, neišraiški. Jausminių atžvilgiu, anglų kalba — sava, patogiai; lietuvių kalba — nesava, ribojanti išsireikimo galimybes. Pagaliau pamatinis atžvilgis, anglų kalba — būtina; lietuvių kalba — nebūtina.

Trečiąjį pranešimą skaitė Vita Musonytė — Aukštuoliene, Ilinojaus universiteto Chicagoje doktorantė. Jos tema: „Kaip dvikalbiai vaikai atsimeina žodžių sąrašus vienoje ir dviejose kalbose“. Savo studiją ji siekė sužinoti, ar dviejų kalbų vartojimas vysto protinį lankstumą labiau negu vienos kalbos naudojimas. Jos studija ribojosi pradžios mokyklos pirmo ir šešto skyriaus mokiniams. Vieni jų buvo lietuvių kilmės, mokantys anglų ir lietuvių kalbas, kiti tekalbantys anglų kalba. Dvikalbiai vaikai atsimeina daugiau žodžių negu vienkaliai vaikai, sąrašuose sudarytuose iš vienos kalbos žodžių, bet teatsimeina mažiau žodžių sąrašuose iš dviejų kalbų, negu kad vienkaliai vaikai tų pačių žodžių sąrašuose, sudarytuose iš tų pačių žodžių vienoje kalboje. Dar mažiau žodžių dvikalbiai vaikai atsimeina, kai dvikalbiuose sąrašuose semantinės ir lingvistinės kategorijos nesutapo. Tie ir kiti tos studijos rezultatai neįrodė dvikalbius vaikus turint daugiau protinio lankstumo už vienkalius.

Antrąjį pranešimą, šeštadienį, lapkričio 29 d., pirmąjį pranešimą skaitė dr. Jurgis Karuža, Jr., pro-

fesorius iš Valstybinio universiteto kolegijos Buffalo, N.Y., apie savo ir savo žmonos Colleen studiją „Asmeninė atsakomybė asmeninių problemų sprendime“. Jis apibūdino keturis skirtingus žvilgsnius į problemų atsiradimo priežastis bei jų išsiaiškinimą: 1. *medicininis modelis*, tai toks atvejis, kada individas serga, tad jis nėra atsakingas nei dėl problemų atsiradimo, nei dėl jų išsiaiškinimo; jis yra socialinių priežasčių auka, lieka pasyvus, kiti jį „gydo“; 2. *kompensuojantis modelis*, kada žmogus optimistiškesniu žvilgsniu: individas čia nėra atsakingas, už problemos atsiradimą, bet jis atsakingas už problemą sprendžiant; 3. *moralinis modelis*, kada žmogus pats susikuria sau problemas savo tinginiavimu, klaida, užsipyrimu ir dėl to pats atsakingas sprendimo ieškojime; 4. *apsivietos modelis* — individas čia yra atsakingas ir dėl to pats kaltas, bet dėl to problemų jis pats nebesivaldo, nebesikontroliuoja ir todėl turi pasiduoti kitų autoritetui (pvz. tėvams, A.A. grupei ir pan.), kad jį pataisyty. Pagal šiuos žvilgsnius modelius yra studijuojami imigrantai ir senyvi žmonės.

Antrame pranešime Pittsburge privačia praktika ir konsultacija besiverčianti dr. Aldona Griniene kalbėjo apie „Neigiamus reiškinis vyruose ryšium su auklėjimu pagal tradicines lyties roles“. Atsižvelgiant į skirtingus vyrų ir moterų vaidmenis, berniukai ir mergaitės skirtingai auklėjami nuo pat kūdikystės. Pagal tradicinį „vyriskumą“ išauklėti vyrai neišvysto savo pilno žmoniškumo. Mokslininkų rasta šios neigiamos tradicinio auklėjimo pasekmės: vyrai turi sunkumų sukurti artimas draugystes su kitais vyrais, išreikšti jausmus, puoselėti visapusiškai žmogiškus, lygius (ne vien lytinius) santykius su moterimis. Vyrai yra labiau linkę „pasinerti“ į darbą, gerti alkoholį ir kitaip gadinti savo sveikatą. Vyrai turi išsivystyti daugiau balansuoti ir patys nesibijoti būti apšaukiami „nevyriškai“. Tuo pačiu ir moterys turi siekti būti pilnomis ir lygiomis vyro partnerėmis ir nepalaukti jų tradicinės jų rolės, su vyrais vien žaidžiant, juos manipuliuojant.

Trečiąjį pranešimą „Grafoskopinė skalė kuriant“ skaitė Detroito universiteto profesorius ir Seimose bei vaikų centro direktorius dr. Justinas Pikūnas. Susidomėjęs piešimu, kaip diagnostine priemone, dar savo studijavimo metais Miuncheno universitete. Po įvairių bandymų ir tyrimų Detroito jis sudarė ir išspausdino pirmąją grafoskopinę skalę 1953 m., jos pakeitimais — 1961 m. ir antroją skalę — 1963 m. Testuojamieji ne tik nupiešia, bet piešimui renka spalvas ir raštu paaiškina, ką piešia. 25 metų laikotarpyje keliuose JAV-ų universitetuose buvo atlikta apie 20 studijų, be to — viena Brazilijoje ir dar kita — Vilniaus universitete (apie pastarosios autorius sužinojo atsitiktinai tik vėliau). Studijos rodo šią skalę esant naudingą atskleisti asmens normalius ir nenormalius polinkius.

Paskutinį pranešimą „Lietuvių vaikų intelekto ypatumai“ skaitė Julija Zabarskienė, doktorantė Ilinojaus profesinėje psichologijos mokykloje. Savo studiją ji norėjo patikrinti lietuvių išsivysčiusiose šalyse vaikų intelekto ypatumus bei jos vertybių įtaką lietuvių emigrantų vaikų intelektui. Rasta, kad lietuvių vaikų intelektualinis lygis (pagal Wechsler Intelligence Scale vaikams) yra reikšmingai aukštesnis už amerikiečių vaikų. Taipgi amerikiečių žodiniai ir nežodiniai sugebėjimai yra tokio pat lygio, tuo tarpu lietuvių vaikų žodiniai sugebėjimai (kurie lemia pasisekimą mokykloje ir kolegijose) yra aukštesni. Taip pat rasta, kad lietuviai tėvai (ir ypač motinos) mokslo vertina labiau negu amerikiečiai tėvai. Galimas daiktas, kad tėvų vertinimas mokslo turi teigiamos įtakos lietuvių vaikų intelektualinį lygį. Abi psichologijos sesijos buvo gausiai publikos lankomos.

k.t.

Dail. Kajetonas Sklėrius apie 1930 metus

Elena Sklėrienė apie 1934 metus

Kajetonas Sklėrius (1876–1932)

Gėlė (1931)

M. K. Čiurlionio galerija, Jaunimo centre, Chicagoje.

Lietuviai surado kometa

Baigiantis 1980 metams ir 1981 metų pradžioje pasirodė astronominiame „Sky and Telescope“ žurnale pranešimai apie Sovietų Sąjungoje 1980.VII.31 surastą kometa. Daug kometų kasmet surandama, bet ši patraukia mūsų akį savo pavadinimu: Cernis-Petrauskas, 1980 k. Raidė k rodo, kad tai vienuoliktoji pagal alfabetą kometa, surasta 1980 metais ir kaip pranešimuose sakoma, ją suradė K. Cernis ir J. Petrauskas.

Kometa surasta pietinėje Grigo Ratų žvaigždyno dalyje.

A. RADŽIUS

Per dieną ji pasislinkdavusi po 20 lanko minučių rytų kryptimi. Jau pačioje pradžioje ji buvusi gana silpna, vos 9 ryškumo. Vėliau dar susilpnėjusi. Rugsejo vidury tebuvo tik 11.6 ryškumo.

Kometa buvusi ypatinga. Turėjusi vadinamąją anti-uodegą, t.y. kitą uodegą, išsivysčiusią į priešingą pusę nuo normalios uodegos. Edgar Everhart iš Denverio universiteto nufotografavo kometa 1980.VII.29 su josios smaile,

lyg durklas anti-uodegą. Ją taip pat pastebėjęs dr. V. Straižys, nufotografavęs kometa Molėtų observatorijoje, Lietuvoje, o K. Cernis atlikęs matavimus. Kometa, nors trumpalaikė, bet buvo sekama Anglijoje, JAV ir, žinoma, Sov. Sąjungoje. Krymo observatorijoje. Tokia anti-uodega esanti retas reiškinys net šviesių kometų tarpe.

Mums, žinoma, rūpi, kas tasai Cernis su Petrausku. Pavardės aiškiai lietuviškos, tik „Cernis“ bus greičiausiai transliteracijos proceso (iš

lietuviškojo alfabeto į rusišką, ir iš rusiškojo į anglišką) iškreiptas „Černius“. Pranešimuose jie vadinami rusais ir įkliuojami į Sovietų Sąjungos kometų atradėjų tarpą. 1981 „Sky and Telescope“ rugpjūčio numery pasirodė kiek ilgesnis rašinys, apibūdinęs atradėjus ir kaip jie kometa atradė. Žinių suteikęs K. I. Churymov iš Kijevo universiteto observatorijos.

Kazimieras Cernis (Černius?) dar mokyklos suole susidomėjęs astronomija. Jaunųjų patraukusios kometos, ir jis anksti pradėjęs jų ieškoti, sistemingai stebėdamas padangę 75 mm binokliu. Metams prabėgus, jis jau pranešė radęs kometa Sekstanto žvaigždynė. Bet koks nusivylimas prieš keletą savaičių, t.y. 1974.II.12, jį jau buvo suradęs William Bradford Cernius tęsęs ieškojimus toliau. Praleides su binokliu daugiau kaip 220 valandų, jis 1975.VII.18 vėl užtikęs kometa. Deja, ir ši pasirodė besanti jau surasta prieš dvi savaites. Tai buvusi Kabayashi-Berger-Milton kometa.

1978.X.2 užtikęs 10 ryškumo kometa su 20x110 binokliu. Ir vėl bėda. Salygos neleidusios tuoj pat pranešti į Kijevą arba Maskvą. Tik vėliau K. Cernius sužinojęs, kad jo kometa pastebėjęs japonas S. Fujikawa vos porą dienų anksčiau už Cernių. Jei ne komunikacijos (sovietinės, žinoma,) problema, tai toji kometa būtų buvęs pavadinta Denning-Fujikawa-Cernis, 1978 n. Trečia kometa — trečia nesėkmė, bet Kazimieras jau aiškiai išsijungęs ir nepaskelbtasias tarptautines kometa ieškojimo varžybas. Reikia varytis tolyn, nepasiduoti.

Studijuodamas fiziką ir matematiką Vilniaus universitete, K. Cernius paskatinęs savo draugą studentą Jovara Petrauską, taip pat astronomijos mėgėją, prisidėti prie kometų medžioklės. 1980 m. liepos mėn. abu vyrukai nukeliavę į Maidanako kalną Uzbekistane, vieną iš mėgiamų stebėjimo vietų. Paskutinį liepos mėn. vakarą jiedu stebėję padangę 20x110 ir 12x80 binokliais. Netrukus užtikę silpnąjį neryškų objektą Grigo Ratų žvaigždynė, lyg rutulinį žvaigždžių spietį. Tai buvusi jų kometa.

Ilgai užtrukę, kol atradimas buvęs patvirtintas, o kometa kas vakaras silpnėjusi ir silpnėjusi. Pagaliau 1980.VIII.20 paskelbtas IAU (International Astronomical Union) cirkuliaras 3504, kuriuo jų radinys oficialiai ir rekordus įrašytas, kaip kometa Cernis-Petrauskas, 1980 k. Cerniui tai buvęs aštuonerių metų arba 808 valandų stebėjimo rezultatas. Petrauskas praleides apie 100 valandų.

1980 m. rugsejo mėn. Kryme įvykusi kometų tyrinėtojų visąsąjunginė konferencija. Į ją buvę pakviesti ir K. Cernius su J. Petrausku. Konferencijoje priimta rezoliucija, kuria jiedu apdovanojami medaliais už astronominio objekto atradimą. Rašinyje dar priduriama, kad tai turėjusi būti jiems didelė šventė, nes nuo II-ojo Pasaulinio karo tik dvi kometos buvusios atrastos rusų mėgėjų.

Tai gi, rusų mėgėjai. Nekaltintumėm žurnalų redakcijas. Ji skelbia tik tokius duomenis, kokius gauna iš oficialių šaltinių. K. I. Churymov nesuinteresuotas pabrėžti arba bent paminėti atradėjų tautybę ir sąmoningai sudaro klaidinančią įspūdį. Rezultate lietuvių laimėjimai nukrinta ne tik į Sovietų, bet ir į rusų krepšį.

Štai kita charakteringa aplinkybė. Viso pasaulio stebėtojai telegramomis skubiai praneša savo kometų radinius

Viktoras Petravičius vėl amerikiečių kultūriniuos puslapiuos

Pastaruoju metu pietinių Michigano ežero pakrantių spauda Ilinojaus, Michigano ir Indianos valstijose yra pabrėžtinai susidomėjusi Viktoro Petravičiaus dailės darbais ir asmeniškąja jo gyvenimo aplinka. Kaip žinome, Viktoras Petravičius gyvena Michigano valstijoje, prie pat lietuviškosios Union Pier vasarvietės, ir savo namus, kiemą ir visą aplinką yra pavertęs retu idomumu savo kūrybos muziejumi. Ryšium su neseniai Chicagoje vykusia jo darbų paroda amerikiečių spaudos kultūriniai puslapiai mūsų dailininkui tikrai nepagailėjo vietos. Ir tas dėmesys tolydžio nemažėja, bet auga. Štai žymaus Indianos universiteto miesto South Bend laikraštis „South Bend Tribune“ sausio 3 d. savo kultūriniam priede „Michiana“ pagrindinį dėmesį skiria Viktorui Petravičiui. Visą pirmąjį puslapį užima spalvota V. Petravičiaus nuotrauka. Viduriniuos leidinio puslapiuos spausdinamas Kathleen Zmuda straipsnis „Works of Lithuanian-born artist express vitality and compassion“, kuriame tiesiog entuziastingai aptarta lietuviškos ir liaudies gelmės dailininko kūryba ir muziejumi paversta jo gyvenamąją aplinką. Straipsnį puošia penkios didelės ir spalvotos paties Petravičiaus, Ponios ir dailės darbų nuotraukos.

IAU Centriniam biurui Cambridge, Massachusetts, JAV, kurs atradimus patikrina, pripažįsta ir įrašo į rekordų knygas. Bet lietuviai stebėtojai negali tiesioginio ryšio turėti su tarptautinėmis institucijomis. Jie pirma privalo pranešti Maskvai, ir tik Maskvos Sternbergo astronominis institutas siunčia telegramą į Cambridge, Mass. Tokia biurokratija ne tik kaštuoja kartais stebėtojų užtarnautą pripažinimą, bet ir gražiai suvirstina Sovietų Sąjungos tautybes, paversdamas jas rusais, kaip matome iš Cerniaus ir Petrausko istorijos.

Idomi istorija, tik, pilna neaiškumų. Kodėl Cerniui ir Petrauskui prireikė keliauti net į Uzbekistaną? Kodėl jų mėgiama stebėjimo vieta yra kažkoks Maidanako kalnas už kelių tūkstančių kilometrų nuo Lietuvos, tolimoje Azijoje, už Uralo, žemės galo? Argi Lietuvoje jau nebėra vietos, po skliauta pasižvalgyti? O, kokios aiškos ir spindingos naktys būdavo Lietuvoje, koks ryškus Paukščių Takas su savo žvaigždžių debesimis ir „anglių maišais“ Gulbės žvaigždynė. Tik ateik, astronomai, ateik, poetai, ir gerk visas išmintį. Ji liejasi sielon plonais spinduliais.

Be to, kokių būdų Cernius ir Petrauskas galėjo naudoti tokius galingus binoklius? Juk jų dabar Lietuvoje ir visoje Sov. Sąjungoje lengvai krautuvių ne nusipirksi. Tai kariškos reikšmės objektai.

Klausimų daug, o atsakymų nėra. Lietuvoj ir padangė okupuota.

Tik vieną kartą pereisiu gyvenimu, dėlto — jeigu yra švelnumas, kurį aš galiu parodyti, ar koks geras darbas, kurį galėčiau artimui padaryti, noriu daryti dabar, ir to neatidėti, nes šiuo gyvenimo keliu jau daugiau nebeisau antrą kartą.

W. Penn

Kajetonas Sklėrius (1876–1932)

Capri (1929)

M. K. Čiurlionio galerija, Jaunimo centre, Chicagoje

Abudu Sklėrius prisimenant

50 metų be Kajetono Sklėriaus

Kejatonas Sklėrius — Sklėris (o gal Sklėrys), vienas iškiliausių šio šimtmečio pradžios Lietuvos dailininkų, mirė Kaune, 1932 m. sausio 14 d.

Jis buvo gimęs 1876 m. liepos 27 d. Kunigiškių kaime, Svedavo vls., Rokiškio apskrityje, Mokėsi Mintaujos bei Panevėžio realinėse mokyklose, o dailės studijas pradėjo 1896 m. Petrapily, A. L. Stiglico Taikomosios dailės m-je. Ten, gavęs stipendiją, 1903 m. baigė prof. Čižovo vadovaujamą skulptūros studiją. Kaip skulptorius turėjo progą pasireikšti 1902 m. vasarą, dalyvaudamas Vilniaus Sv. Petro ir Povilo bažnyčios skulptūrų restauravime, o vėliau sukūrė keletą skulptūrų Petrapilio miestui. Nuo 1904 iki 1915 m. nuolat gyveno Liepojoj, duoną pelnydamas pašlybos mokytojo darbu komercijos mokykloje. Ato- stųjų metų lankydavo gamtos grožiu apdovanotas pasaulio vietas (Krymą, Bavariją, Dunojais pakrantes Austrijoj) ir Vakarų Europos meno miestus. Gamtos sužavėtas, ėmė daryti akvarelinę tapybą, o ilgainiui transformavosi į pirmą akvarelistą, prie skulptūros tik retai begrįždamas. Nepriklausomai Lietuvai atsi- skėjus, išsimokslinusių žmonių visur stokojant, buvo įsitraukęs net į administracinį darbą: Vilniuje ėjo Maitinimo departamento direktoriaus pareigas, o Kaune 1919–21 m. buvo miesto bei apskrities viršininku. Nuo 1922 m. Kauno meno m-loj dėstė piešimą ir akvarelės tapybą, o 1925–29 m. buvo meno m-los direk- torium. Susirgęs širdies liga, pedagoginį darbą metė. Besi- gydymas važinėjo į Italiją bei kitus šiltesnio klimato kraštus ir visur rasdavo gražių vaizdų akvarelėms. Vasa- romis užtektinai gamtos gro- žio teikdavo Kauno apylinkės, o kai žiemą pasilikdavo savo namuose Kaune, tai piešdavo gražių ponių portretus.

Mirė savo namuose staiga, be skausmo, žmonai ir juos lankančiai poniai Tallat-Kelpienė (nežinau vardo, kompo- zitorius žmonai) anekdotą pasakodamas. Palaidotas Kaune, o kapinės panaikinus, jai antrajam bolševiknety, palaikai perkelti į Petrašiūnų kapines. Kapas papuostas dailiu granito paminklu su veido profilio bareljefu virsu- tiniam kairiam obelisko šone, kryžinio graviūra ir įgraviruota šia metrika: „Dailininkas / Kajetonas / Sklėrius - Sklėrys 1876 - 1932“ (ir čia nesu tik- ras, ar antrasis pavardės variantas Sklėris, ar Sklėrys, nes teikiama raidė nuotrau- kose uždegtą gėlių puokštės;

buvo rašoma ir Sklėris, ir Sklė- rys).

Jeigu dar gyvi būtų K. Sklė- riaus mokiniai niekur nebe- parašys, norintieji pasiskai- tyti platesnę jo biografiją gali rasti LE 28-tam tome. Ten aptardamas K. Sklėriaus kūrybą, biografijos autorius (Viktoras Vizgirda) tarp kitko štai ką rašo:

„[...] Varsų pasikeitimas saulės šviesoje ir šešelyje, jų virpėjimas (Sklėriaus) kūry- boje yra jautriai išgyventas. Jis niekad nesijautė baigtas menininkas. Kiekviename naujame jo darbe jaučiamos pastangos vis naujų ir gilesnių ieškojimų, atradimų, vis subti- lesnio gamtos pažinimo. Skulptūros studijos dailės m- loj davė jam stiprų piešimo pagrindą. Tačiau jo piešinys nėra nei sausas, nei apskai-čiuotas pagal amato normas. Prie piešinio, kaip ir spalvos, jis priėjo su jautria menininko siela. [...] Vėliau palaipsniui tapyboje jis vis daugiau atsi- palaidavo grafiško piešinio, pakeisdamas jį kontrastinių spalvų dėmėmis, kurios savo meistriškais suliejimais suteikė jo kūriniams daugiau plastinės išraiškos. [...] Vėly- vesniaime savo kūrybos lai- kotarpyje ir į gyvenimo pabaigą jo tapyse darosi dar daugiau lanksti, retų ir išies- kotų varsų gama darosi skambesnė. Lietuviškos gamtos mistika, senų, nusivusių medžių sodri žaluma, ryto rūkas negausiuose jo peizažuose, [...] priskirtini prie geriausių lietuvių dailėjų. [...] Gamtovaizdžiuose (Sklėriaus) reiškiasi daugiau kaip aistros menininkas, apsevaigęs gamtos grožiu, o portretuose ir figū- rinėse kompozicijose reiškiasi daugiau kaip subrendęs meni- ninkas, ilgų metų patyrimu giliai įsisąmoninęs visas savo amato paslaptis [...].“

Biografijos autorius K. Sklė- riaus dailės vertinimą baigia šiais žodžiais: „[...] Eilė jo darbų, kurie pavadinti žmonos portretais, iš tikro yra portretai, tik tam tikros socialinės aplinkos mo- terys. Taip pat eilė portretų pa- vadintų Ponia St., kurie šalia keletos žmonos portretų yra vieni iš geriausių jo kūryboje, taip pat vaizduoja daugiau tam tikros visuomeninės padė- ties moterį, negu konkretų asmenį.“

Jeigu citatos dalį apie „Žmo- nos portretus“ siūloma su- prasti, kad tai buvo tapyti ne K. Sklėriaus, o bet kieno žmo- nės portretai, turiu štai ką pa- aiškinti. Ruošdamas rašinį „Draugui“ K. Sklėriaus šim- tojo gimtadienio proga ir dar kartą kiek vėliau, jo našlė pri- mygtinai klausiau, ar „Žmo-

nos portretams“ tik ji pozuo- davo, ar ir kuri kita moteris? Abiem atvejais atsakė: visi portretai, pavadinti „Žmonos portretais“ buvo tapyti jai pozuojant, tad visi yra Elenos Sklėrienės portretai. Vėl kla- siau, kas buvo Ponia St.? Atsa- kymas: Ponia Staneikienė, graži italė, prieš ištekdama už Staneikos (turbūt dailininko ir diplomato, Amerikoje mirusio?) Italijoje jau buvusi modelė, nepaprastai kantri pozuotoja ir užtat keletą K. Sklėriaus ge- riausių portretų talkininkė. E. Sklėrienė apie Ponia Stanei- kienę man dar ir kiek daugiau parašė, bet tai nieko bendro neturi su K. Sklėriaus kūryba.

Skurdokas šis mano rašinys, nes Kajetono Sklėriaus tep- tukui pagerbti reikalinga atšresnė plunksna. Viliuosi, kad gal šiuo rašinėliu išprovo- kuosiu Viktorą Vizgirdą, Bro- nių Muriną, Aleksandrą Mar- čiulionį ar kurį kitą dailės didžiūną, Kajetoną Sklėrių pažinusius, gal dar ir jo mokyklą lankčius. Netikiu, kad K. Sklėriaus mirties penkiasdešimtmetis būtų paminėtas Lietuvoje. Ten, Maskvos įsakymu, mirties sukaktys neminimos veikiaus- siai todėl, kad per dažnai susi-

Norėčiau būt maža

Rima Puniškaitė

Norėčiau vėl būti maža, laukti sekmadienio, ir nieko rimto negalvot, — nešiot ružavų angorinę suknutę, kurią mama su meile mezgė per ištisą mano ketvirtą žiemą, kuri pirmą kartą skalbiant susitraukė... Šventadienišką svajonių suknutę... — Sekmadienį kasas geltono aksomo kaspinais aprišt ir jaustis kaip drugelis... — užsimaut švarius, šeštadienio vakare išbaltintus batukus, kurių jau neatsimenu.

Lyg plyštu noru vėl jaust nekalto sekmadienio džiaugsmą kaspinių sparnuos, ružavos vilnos šėlume, batų baltume, norų paprastume...

Noriu vėl laukti sekmadienio... ir pati jau neprisimenu kada pradėjau pinti sekmadienio kaspinus ir pirmadienio kasas.

Paryžius, 1981 m. lapkričio mėn.

Kajetonas Sklėrius (1876–1932) Bažnyčioje (1930)

duriama su režimo nužudytai- siais ir tik už dešimtmečių reabilituotais...

1982.I.3.

Alfonsas Nakas

Prieš metus mirė Elena Sklėrienė

Kajetono Sklėriaus žmona Elena, beveik 49-rius metus ištikimai našlavusi, mirė Vokietijoje 1980 m. gruodžio 23 d. Apie tai trumpai buvo rašy- ta „Drauge“, „Darbininke“ ir „Tėviškės žiburiuose“. Norė- čiau apie šią nuostabią moterį kiek plačiau pakalbėti, juoba kad keletą paskutinių nuo karų ir okupacijų išgelbėtų K. Sklė- riaus paveikslų ji paliko čika- giškei Čiurlionio galerijai.

Elena Freybusch, Rusijos vokiečiai, gimė 1887 m. liepos 16 d. Kolomnoje, netoli Maskvos. Jai tik pradėjus lankyti gimnaziją, 1899 m. Petrapilyje, šalia tapybos, kur tėvas, inžinierius, buvo pa- skirtas fabriko direktorium. Baigusi Liepojos g-ją, įstojo į Rygos meno mokyklą. Ato-

pirmosios meilės — skulp- tūros, lipdydavo portretus, komponuodavo dekoratyvines statulas. Žymiausias jo skulp- tūros darbas — dekoratyvinė grupė, puošianti Kauno banko rūmų fasadą.

Nors dauguma K. Sklėriaus darbų yra Lietuvos galerijose, jo našlė mirdama keletą mažo formato akvarelių, tapytų 1929–31 metų periode, paliko M. K. Čiurlionio galerijai, Jaunimo centre, Chicagoj.

rl

stogų metu susipažino su K. Sklėriumi ir savo namuose jam pozavo, galvos skulptūrą lip- dant. Juodu susituokė 1910 m. vasario 20 d. Karui prasidėjus, buvo staiga evakuoti į Petra- pilį, o puikiai pavykusi galvos skulptūra ir daugybė kitų K. Sklėriaus darbų žuvo karo liepsnose. Kai Lietuva atgavo nepriklausomybę, su vyru apsigyveno Kaune. Pakan- kamai pramokusi lietuvių kal- bos, o būdama nepaprastai socialiai, įgijusi ir daugybę draugų, po vyro mirties liko gyventi Kaune, savo namely.

Tik bolševikų okupacijos pabū- gusi, 1941 m. pradžioj repatri- javo į Vokietiją. Šalia kelių kitų gerai mokėdama ir pran- cūzų kalbą, karo metu dirbo vertėja vokiečių okupacinę įstaigoj Paryžiuje. Karui pasi- baigus, apsigyveno P. Vokie- tijoje, netoli Stuttgarto, ramia- me Schorndorfo miestely, draugiškoj Eberhard'ų šeimoj.

Patį meną studijavusi ir tu- rintį gerą skonį bei supratimą, ji Kajetonui Sklėriui buvo ne- pamainoma talkininkė. Ji pasi- rūpindavo tapybos medžiagą, maišydavo dažus, gamtoje tardavosi dėl vaizdo, ligotam nešiodavo kėdutę ir skėtį nuo saulės. Ji surasdavo pozuotojas, pasirūpindavo pa- veikslų rėmais ir parodomis. Ji dailininką lydėdavo į visas,

tolimas bei artimas keliones. Viename laiške, kai buvau prašęs jos pačios biografinių duomenų, atrasė: „Mano gyve- nimas buvo Kajetono gyvenimas“. Ir kad neturinti nieko ypatingo apie save pasakyti.

Ir gerokai įbridusi į 94-sius metus nerodė nė mažiausių sklerozės žymių. Nepaisant daugelio fizinų negalavimų, silpstančių akių, labai nusil- pusio gerdėjimo, išskirtinai giliai raukšlėto veido, protu ir siela išliko sveikutėlė iki mir- ties. Paskutinis laiškas trys savaitės prieš mirtį buvo toks pat sąmoningas, kaip pirmu- nis prieš aštuonerius metus. Per paskutinius tris mėnesius keliuose laiškuose padarė daug svarbių sprendimų, įskaitant ir savo laidotuvių tvarką. Jos globėjų pranešimu, ji mirė kaip buvo svajojusi: prisnūdus pokaikio ramiai užgeso. Palai- dota taip, kaip prašė: kūnas sudegintas, o pelenų urna karste amžiną poilsį rado Schorndorfo kapinių Eber- hard'ų šeimos bendrame kape. Dėl Kaledų šventių laidojimo ceremonijos įvyko tik gruodžio 29 d.

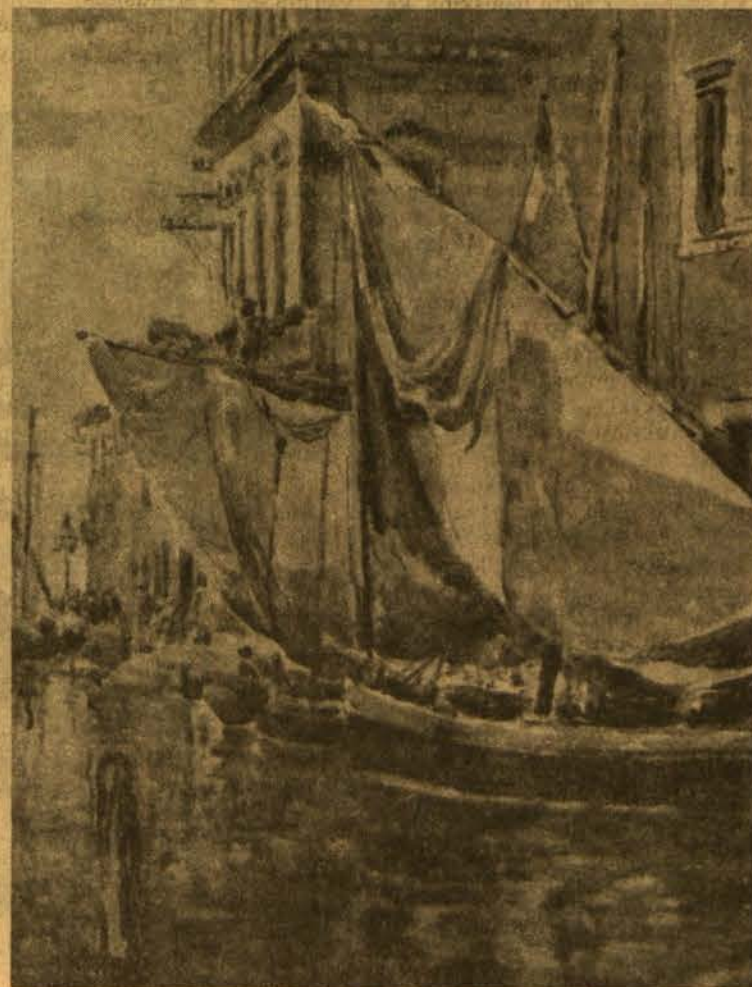
Keturi pasirašytos K. Sklė- riaus akvarelės ir du nepasira- šyti paveikslai, tad gal ir ne Sklėriaus, teko Čiurlionio gale- rijai Chicagoje. Vėlionės svar- biausias pageidavimas: paveikslai turi būti visada eksponuoti, kad išvijos lie- tuviai galėtų juos matyti, kada tik panori. Atrodo, kad Čiurlio- nio galerija, bent šiuo metu, vėlionės pageidavimo negali vykdyti, ir tai šių eilučių auto- riui, tarpininkui, tarp vėlionės ir galerijos, kelia rūpestį.

1982.I.3

Alfonsas Nakas

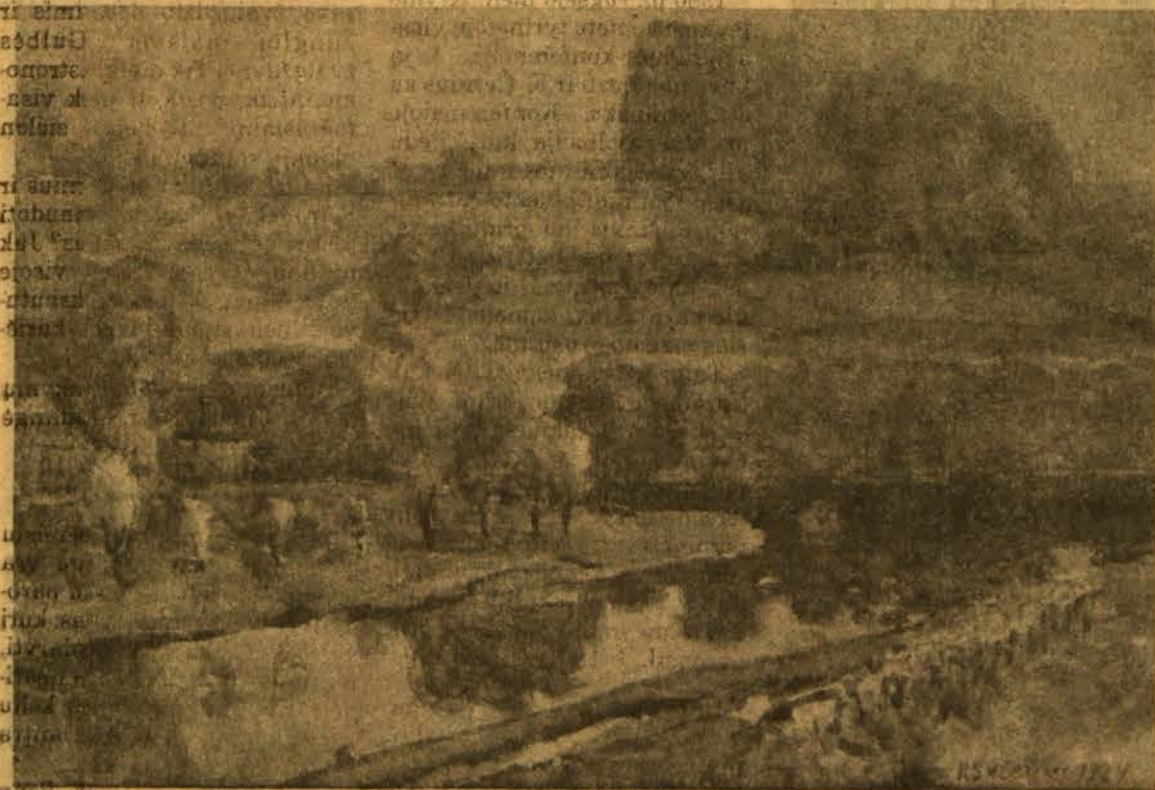
Vytauto Igno grafika televizijoje

Keturi dail. V. Igno medžio raizginiai „Galerijos“ personalo dėka buvo priimti į Chicagos televizijos 11 kanalo parodą „The Eleven Collection“, kuri bus transliuojama ir varžy- tinių kelių pardavinėjama Chi- cagos žiūrovams sausio 17 ir 18 d. Dail. V. Igno paveikslai buvo parinkti iš Lietuvos ciklo, kad transliuojant būtų galima tą temą užsiminti: „Lietuva“, „Vilnius“, „Suvalkija“ ir „Rūpintojėlis“. Paveikslus su- aukojo šie rėmėjai: dr. A. Gle-veckas, Vincas Bazis, Janina Marks, dr. Š. ir J. Peckai, R. V. Vienužienė ir Petras Marks.

Kajetonas Sklėrius (1876–1932)

Venecijos kanalas (1929)

Kajetonas Sklėrius (1876–1932)

Akmėnės pakrantės (1924)

Neatsisakė tačiau ir savo

Simpoziumo paskaitos apie Ribbentropo - Molotovo aktą ir Lietuvos pilietybę

Paskutiniame politinių mokslų posėdyje Mokslo ir Kūrybos simpoziume lapkr. 28 d. Chicagoje pirmas skaitė paskaitą prof. *Domas Krivickas* tema "Nacių - sovietų pakto teisinės ir politinės pasekmės po 40 metų". Išryškines to akto prasmę dabarties šviesoje, pabrėžė, kad joks neteisėtas aktas negali būti teisės šaltiniu.

Pasidžiaugė JAV politika nepripažinti Lietuvos inkorporavimo, pažymėjo, kad tai išplaukia iš Wilsono paskelbtų pagrindinių tautų laisvės punktų. Pakartojo amerikiečių politikos vadovų pranešimus, kad pavergtos tautos nebus užmirštos, kad tautos turi teisę į suverenumą, ir jį JAV pagerbs. Toks buvo pareiškimas Valstybės sekretoriaus Dulles, toks ir dabar. Sovietų Sąjunga visą laiką ir įvairiais būdais siekė inkorporavimo pripažinimo, bet ypač JAV-bių stiprus laikymasis tuos jų kėlus sukludė.

Prisimindamas Helsinkio aktą, prelegentas pabrėžė JAV kongreso pareiškimą, jog, nepaisant kokių interpretavimų Sovietai tam aktui duotų, JAV inkorporavimo nepripažįsta ir Helsinkio aktas to nekeičia.

Britų, Kanados politinių vadovų bei Prancūzijos prezidento pareiškimai pabrėžė, kad Helsinkio aktas nėra teisinis sutartis, ji nėra pripažinamas Pabaltijo inkorporavimo. Hitlerio — Stalino aktas neturi teisinės saistancijos galios, kokia turėtų sutartis, ir Vakarų valstybės nėra Sovietų Sąjungai suteikusios 1941 m., po Pabaltijo užgrobimo, naujų sienų pripažinimo.

Prof. Štomas apie pilietybę

Ne taip seniai iš Lietuvos išrūkęs prof. *Aleksandras Štomas* kalbėjo tema "Lietuvos pilietybės: visuomeniniai, politiniai ir teisiniai aspektai".

Prof. Štomas pasisakė, kad būdamas Lietuvoje, jis darė apklausą apie Lietuvos likimą, ir iš visų apklaustų, o jų buvo apie 200, visi pasisakė, kad Lietuva turi pasidaryti savarankiška valstybė, nepriklausoma; Lietuva turi pasilikti lietuviams, kitataučiai, rusai, turi šį kraštą apleisti.

Lietuvoje vyraujanti pažiūra, kad Lietuvos žmogus tai etnis lietuvis. Taigi Lietuvoje pilietybės klausimą linkstama spresti etninio pagrindu, bet mes turime veikti, kad ir teritorinis principas pilietybės sprendime nebūtų ignoruojamas. Atkūrusi nepriklausomybę, Lietuva 1918 m. į savo valstybę inkorporavo visų tautybių Lietuvos gyventojus, ir tas dėsniš buvo įtrauktas į visas konstitucijas.

Ar dabar, atkūrus Lietuvą, reikėtų vėl laikytis to sprendimo, kuris buvo priimtas 1918? Atsakymas būtų neigiamas. Daugumai gyventojų tai būtų neįprastina. Po to, kai nepriklausoma Lietuva nuostoj egzistavusi, naujai atvykęs po 1940 m. Lietuvos pilietybės neįsigijo ir neturi teisiinių pagrindų laikyti save Lietuvos piliečiais. Tačiau nepriklausomos Lietuvos laikui Lietuvoje gyvenę kitataučiai ir jų palikuonys turi būti laikomi Lietuvos piliečiais, bet ne tie naujieji atėjūnai, kolonistai, kuriuos okupantas laikytų Lietuvos piliečiais.

Taip su kitataučiais, bet naujai, po nepriklausomybės sužlugimo, atvykę į Lietuvą lietuviai, pagal įstatymus, turi būti pripažinti atstatytos Lietuvos nariais. Čia būtų dvi kategorijos: automatiškai pilietybę pripažįstama tiems, kurie, gyvendami užsieny, pasilaikė Lietuvos pilietybę. Taip pat pilietybę turi būti pripažįstama tiems, kurie prievarta buvo išblokuoti iš Lietuvos. Šie asmenys automatiškai tampa Lietuvos piliečiais. Be to, Lietuvos pilietybė būtų negindama suteikiama tiems buvusiems laisvos Lietuvos piliečiams ir jų palikuoniams, kurie grįžta į Lietuvą, nors jau būtų įsigiję kito krašto pilietybę.

Tie asmenys, kurie, įvykus okupacijai, atvyko į Lietuvą, jei jie pareiškė norą iš Lietuvos išvykti, turėtų gauti pašalpą išsikelti. Ku-

rie norėtų Lietuvos teritorijoje apsigyventi, turi prašyti tam leidimo. Jiems arba gali būti leidžiama įsigyti pilietybę, arba, jeigu ne, nurodyti, kodėl neduodama jiems pilietybė. Reikėtų įstatymu numatyti, dėl kurių priežasčių pilietybė gali būti neduodama.

Pilietybę tegalėtų gauti, padarę raštišką lojalumo pareiškimą ir turėtų išlaikyti lietuvių kalbos egzaminus raštu ir žodžiu. Tekėtų nustatyti reikalaujamą laiko ilgumą išgyventi Lietuvoje, prieš priimant pilietybę. Dabar priimtas terminas — 5 metai.

Turi būti demokratiniais pagrindais sudaryti nuostatai, kas gali būti Lietuvos piliečiais, respektuojant lietuvių tautines aspiracijas.

Šiai politinių mokslų sesijai vadovavo *Laima Nainytė - Garbonkienė*.

Atsakydamas į paklausimus, dr. Krivickas pabrėžė, kad Hitlerio - Molotovo paktas buvo kitų, be Lietuvos dalyvavimo, daryta sutartis, res inter alia akta, ir ji Lietuvos nesaisto. Antra, kilus karui, sutartys po karo tik tos atgyja, kurios atnaujinamos, ko šiuo atveju nebuvo.

Taigi, Ribbentropo - Molotovo paktas Lietuvos nesaisto, jis neatitinka tarptautinės teisės nuostatų ir yra negaliojantis. Net ir patys partneriai — dabartinė Vokietija ir Sov. Sąjunga — dabar tuo Ribbentropo - Molotovo paktu nesi-

J. Pr.

1982 metų dailės sukaitys ir sukaityvininkai

Šis sąrašas pateikiamas skaitytojams, norint pagerbti mirusių ir pasveikinti gyvius lietuvių dailininkus, architektus, taikomosios dailės specialistus, apie kuriuos turimose šaltiniuose buvo galima šį tą sužinoti.

Prieš 200 metų (1782) gimė: Jelskis Kazimieras, skulptorius, Vilniaus universiteto skulptūros katedros vedėjas (mirė 1867).

Prieš 175 metus (1807) gimė: Bachmatavičius Kazimieras, tapytojas, litografas (mirė 1837); Dmochovskis Vincas, peizažistas, iliustratorius (mirė 1862.II.11).

Prieš 175 metus (1807) mirė: Smuglevičius Pranas mirė 1807.X.18 Vilniuje, buvo tapytojas, Vilniaus universiteto profesorius (gimė 1745).

Prieš 100 metų (1882) gimė: Pietaris Jurgis, grafikas saržistas, rusų periodikos bendradarbis.

Prieš 75 metus (1907) gimė: Andrius Pulgis, g. 1907.II.18, piešėjas, iliustratorius, fejetonistas, (mirė 1970 m. Australijoje); Čibas Daumantas, g. 1907.IX.20, fotografas drožėjas, gyv. Kalifornijoje; Cooper (Skupas) Anthony, g. 1907.II.28, tapytojas, gyv. Chicagoje.

Greblūnas Balys, skulptorius, dailininkas (mirė 1968 m. Australijoje); Guzevičiūtė Marija, tekstilininkė, akvarelistė, gyv. okup. Lietuvoje; Janušas Česlovas, g. 1907.VII.18, tapytojas, gyv. JAV; Jonynas Vytautas K., g. 1907.III.16, grafikas, gyv. JAV; Katinas Leonas, g. 1907.IX.6, tapytojas, gyv. okup. Lietuvoje; Kulakauskas Telesforas, g.

1907.IX.7, tapytojas, grafikas, (mirė Lietuvoje 1977.VII.27); Jurkūnienė-Macytė Eugenija, g. 1907.I.5, tapytoja, gyv. okup. Lietuvoje; Montvila Bagdonas, g. 1907.IX.29, architektas (mirė 1934.V.7); Mulokas Jonas, g. 1907.VII.31, architektas, gyv. JAV; Pals Viktoras, g. 1907.IV.25, skulptorius, gyv. okup. Lietuvoje; Pundzius Bronius, g. 1907.IX.15, skulptorius, profesorius, (mirė 1954.IV.11 Vilniuje).

Puzinas Povilas, g. 1907.VIII.3, tapytojas (mirė 1967.X.23 New York); Ringaila Vytautas, architektas (mirė 1950 m. Kolumbijoj); Shukis Julius, tapytojas, gyv. Clevelande; Steponavičius Jonas, grafikas, gyv. JAV; Vosyliūnė Bronė, keramikė, gyv. okup. Lietuvoje.

Prieš 50 metų (1932) mirė: Dubeneckis Vladas, m. 1932.VIII.10, architektas;

Prieš 50 metų (1932) gimė: Palubinskienė-Vedegytė Nijolė, g. 1932.V.9, tapytoja, grafikė, gyv. Clevelande, JAV; Žemaitis Algimantas, architektas, gyv. JAV.

Prieš 50 metų (1932) gimusieji ir pasilikę okup. Lietuvoje: Adomonis Juozas, keramikas; Alekna Rimvydas, architektas; Baluilevičius Bronislovas, keramikas; Babenskiene Mina, tekstilininkė; Bideraitė Izabelė, grafikė; Budrys Stasys, meno istorikas (mirė 1970); Burneikiene Elena Laimutė, architektė; Deltuva Petras, skulptorius;

Algimantas Stokšus

Gyvenimo giesmė (skaldyto stiklo vitražo fragmentas).

Algimantas Stokšus (gimęs 1925 m. Kaune) yra vienas iš pirmųjų lietuvių vitražistų Lietuvoje. Jo monumentalūs vitražai ir stiklo-metalo skulptūros yra plačiai žinomos ir už Lietuvos ribų. Šios srities meno mėnėsiniis žurnale „Glass-Studio“, leidžiamas čia, Amerikoje, 1981 metų 23-čiame numeryje Algimantui Stokšui skiria ypatingą dėmesį. Žurnalo viršelis papuoštas imponuojančia A. Stokšaus stiklo-metalo skulptūra, o vidaus puslapiuose dailininkas rodomas savo darbo studijoje Lietuvoje, taipgi duodamas didelės spalvotos ir nespaltos jo vitražų nuotraukos. Prie jų gražiai priglautos Jo Frohbier-Mueller ir Wayne P. Mueller tekstas, vertinas Lietuvos vitražų aukštą lygį, išskirtinai pabrėžiant Algimanto Stokšaus kūrybą.

Galkus Juozas, grafikas; Garbauskas Antanas, vitražistas; Gobis Bronius, dailininkas; Gulmonaitė-Klimkienė Irena Ona, architektė; Juodikaitis Jeronimas-Kestutis, grafikas; Kmieliauskas, Antanas, tapytojas; Laurušas Ignas, architektas; Mačiulaitis Anatolijus, teatro dailininkas; Markauskas Jurgis, tapytojas; Miliuskaite-Vaitiūnienė Mare-Nijole, architektė; Mozolovskis Jurijus, architektas; Pilypaitis A., architektas; Šarkauskas Alfonsas, architektas; Vildžiūnas Vladas, skulptorius; Zauberis Edmundas, grafikas; Žemaitis-Geniūšienė Irena, grafikė.

Prieš 25 metus (1957) mirė: Dobužinskis Metislovas, mirė 1957.XI.20, New York, dailininkas, teatro dekoratorius; Funkas Arno, mirė 1957.VII.5 Vokietijoje, architektas.

Prieš 10 metų (1972) mirė: Buračas Balys, mirė 1972.VII.28 okup. Lietuvoje, kraštotyrininkas, „Ausros“ muziejaus konservatorius; Kolba Zenonas, mirė 1972.III.26 Chicagoje, dailininkas, vitražistas. Remeika Vytautas, mirė 1972.II.13 Montrealy, tapytojas.

Prieš 5 metus (1977) mirė: Buračas Jonas, mirė 1977.I.15 Kaune, tapytojas, akvarelistas; Dargis Kazimieras, mirė 1977.II.7 Danijoje, tapytojas, grafikas; Kova-Kovalskis Jonas, mirė 1977.IV.7 Londone, architektas; Krasauskas Stasys, mirė 1977.II.16 okup. Lietuvoje, grafikas; Kulakauskas Telesforas, mirė 1977.VII.27 okup. Lietuvoje, tapytojas, grafikas; Tarabilda Petras, mirė 1977.III.7 okup. Lietuvoje, tapytojas, grafikas; Valius Telesforas, mirė 1977.XII.1 Toronte, Kanadoje, dailininkas, grafikas; Znamierovskis Česlovas, mirė okup. Lietuvoje, dailininkas.

1981 m. mirė: Antinis Robertas, skulptorius, okup. Lietuvoje; Baublys Jurgis, agronomas, taikomosios dailės specialistas, Detroit; Giedrys Romas, Australijoje, dailininkas; Kazokas, Leonardas, okup. Lietuvoje, dailininkas; Keliuotis Rimas, Chicagoje, architektas; Laucienė Genovaitė, Union Pier, Mich., dailininkė; Reisonas Karolis, Australijoje, architektas. C. V. Baltramaitis

Liaudies meno pėdomis

Ilonos Brazdžionienės paveikslai paroda tęsiasi nuo gruodžio 5 iki 29 dienos Glendale miesto (Kalifornijoje) Brand bibliotekos galerijoje. Šis grafiškes architektūros pastas, prisiglaudęs žaliuojančioje San Gabriel kalnų papėdėje, saulėtą popietį atrodo kaip baltas pasakų gulbės. Čia sukaityta daug knygų apie meną. Yra pastovi vertingų paveikslų kolekcija. Nuolat su tam tikra atranka leidžiama pasirodyti ir naujiems dailininkams.

Po Jurgio Račkaus parodos, vykusios šioje galerijoje praėjusių metų vasario mėn., Ilona Brazdžionienė užkalbino direktorių Burdette Petterson apie galimybę eksponuoti savo paveikslus. Susipažinęs su jos pateiktais pavyzdžiais ir skaidrėmis, švedų kilmės B. Peterson pasiūlė dailininkei surengti parodą Kalėdų laikotarpyje. Mieste platintame mityje kurdama paveikslą „Iškompanuoja citatą į piešinį“.

Buvo įskabinti 29 darbai. Atitokę nuo lietuvių parapijos aplinkos, Pietų Kalifornijos

didmiesčio glėbyje Brazdžionienės paveikslai žėri nekalto keistumo šviesa. I.ies žiūrova atsiskleidžia neįprasta tematika, atėjusi iš dailininkės vaikystės, iš girdėtų ar skaitytų pasakų. Išskaitintose trumpose autobiografinėse minimi broliai Grimai, Andersenai ir Charles Perrault. Žinoma, didelę įtaką I. Brazdžionienei turi lietuvių tautosaka, o ypač poezija.

Dailininkės piešimo ir kompanavimo būdas artimas liaudies raizybei. Vyrąja raikliais kontūrais apibėrė žmonės, gyvuliai, paukščiai, liepsnojanti saulė. Linija primityviai stilizuota. Stiprus formų išdėstymas, dekoratyvumas. Gaunasi net ikonografinis išpūdis.

Būdingiausias bruožas — dailininkės savitas ryšys su lietuvių poezija. Čia jos kūrybinė gysla. Pagal eilėraščių mintį kurdama paveikslą „Iškompanuoja citatą į piešinį“.

Vieno iš tokių patrauklesnių kompozicijų yra „Sakalo dainė“ su H. Nagio žodžiais: „Kaip diena ir naktis nuostabiau išlieka žmogaus ir paukščio draugystė“. Panašiai iliustruojami B. Brazdžionio, H. Radausko, K. Inčios ir kitų poetų posmai. Gerai, kad kai kurias citas pabrėžia dailininkės padaryti vertimai.

Ar ši literatūros teksto ir paveikslų draugystė turi patvirtinti estetinį pamatą, negaliu teigiamai atsakyti. Iš esmės tapybos dalykuose juk ne citata traukia akį (Kitataučiai ji lieka visiškai mįslė), bet kompozicija, siužeto bei spalvų suderinimas. Kaip tik mūsų kaimo buities savitai naiviai pavaizdavimu dailininkė sudomina žiūrovą. Šypsomės, regėdami gaidžiukus, ožką, malūnus, piešmenėlį su tutele, žagis, meškeriojtoja, kaimo moterėles, berniuką su mergele, rūpintojėliu... Gražus yra „Pėdų rėšėjų“ paveikslas, išsiskirias vasaros koloritu.

Manint 100 metų sukaitytį nuo pirmojo ispanų poeto, gavusio Nobelio premiją, Ramon Jimenez gimimo, Birutė Cipliauskaitė pateikia pluoštą jo minčių apie poeziją, surinktą iš jo aforizmų, straipsnių, paskaitų, laiškų. Vytautas Volertas prisimena neseniai mirusį Stasį Barzduką straipsniu „Virs laiko ir minios — Stasio Barzduko kelias“.

„Is minties ir gyvenimo puslapius“ liečiamas gailėtingumas — Dievo epifanija — šio meno žmogui (V. M. Cukuras) ir šv. Pranciškaus Asyzičio jubiliejus (I.A.). Lietuvišką gyvenimą užgriebę raštiniai: „Philadelphia ir kitų lietuvių radijo programų sukaitys (Balys Raugas); „Rudens sezono dailės parodos Kultūros židinyje New York“ (L.A.); „Elenos Blandytės recitalis Kennebunkporte“ (Balys Raugas); minimos vysk. A. Deksnio kunigystės sukaitys.

Ivairias sritis liečia dar tokios temos: „Dvi poetinio vertimo mokymos“ (Tomas Venclova); „Rasytojo padėtis dabartinėje Lietuvoje“ (Algirdo Landsbergio paskaitos santrauka); „Vytautas Bacevičius savo laikuose“ (Juozas Prunskis); „Lietuvius pamilusi solistė Maralin Niska“ (L. Andriejus).

Naujų knygų puslapiuose aptariama: Jurgio Glados novelių rinkinys „Bausmė“ (V. Kulbokas) ir pastaruoju metu Lietuvoje išleisti penki leidiniai apie architektūros paminklus (Jurgis Gimbutas). Galė pridėdamas ir viso 1981 metų „Aidų“ komplekto turinys, iš kurio vaizdžiai matyti, kiek kūrybos ir aplamai kultūrinio loby yra neišnyktamai sutelktas šio žurnalo puslapiuose. Čia minimo numerio viršelį ir vidaus puslapius daugiausia yra papuošti rašikomis Jono Kuprio nuotraukomis, rodančiomis operos „Lietuviai“ spektaklių akimirks.

NAUJI LEIDINIAI

• **AIDAI, 1981 m. lapkričio - gruodžio mėn., Nr. 6.** Dvimenėsiniis kultūros žurnalas. Vyr. redaktorius — dr. Leonardas Andriejus, O. F. M. Žurnalą leidžia lietuvių pranciškonai. Administruoja Benvenutas Ramanauskas. Redakcijos ir administracijos adresas: 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Metinė prenumerata — 15 dol.

Paskutinis praėjusių metų numeris pradėdamas Stasio Santvaro straipsniu „Lietuvių operos sukaitys ir Ponchiello „Lietuviai“, Chicagoje Lietuvių operai švenčiant 25 metų sukaitytį, straipsnis ne tik recenzijinis, bet ir istorinė prasmė apžvalginis. Raštas puikiai parašytas, tiesiog paminklinis Chicagoje Lietuvių operai.

Šiaip numeris išskirtinai atkreipia dėmesį į užpėnai mirusio dr. Jono Griniaus kūrybą ir kultūrinę veiklą. Antano Maceinos straipsnis „Apžadų madona“ nagrinėja meno problemą Jono Griniaus

Kajetonas Sklėrius (1876—1932)

Capri, laivelų prieplauka (1929)

Il. Brazdžionienė Medinis angelas (žodžiai H. Radausko)

Il. Brazdžionienė Kūmūtės